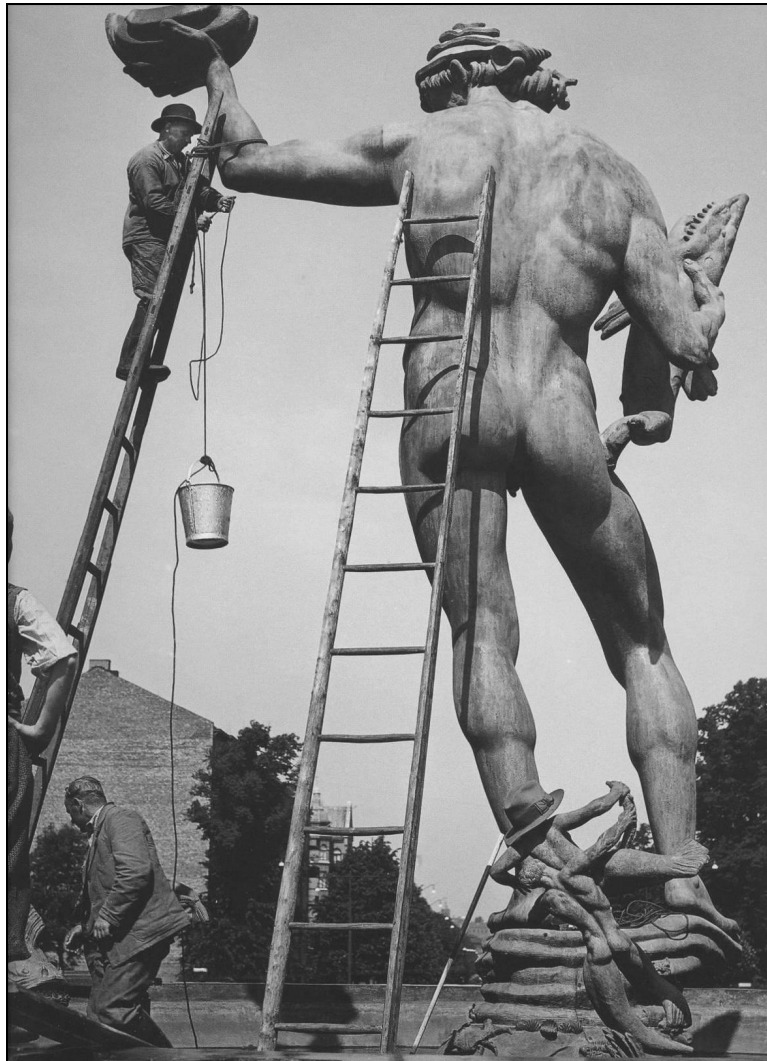

Poseidon – 1. Historisk undersökning

8 okt 2010

Sammanställning av Helena Strandberg, konservator, konsult
Arkivsökning även av Linda Denlert, konservator, Västarvet
och Anna Lindemark, bibliotekarie, Västarvet

Poseidonfontänen på Götaplatsen skrubbas ren från "rost" 1935

Poseidonfontänen – Historisk undersökning	1
Inledning.....	3
Milles formspråk	3
Götaplatsen.....	4
Skisser, grundläggning och kopparskål.....	4
Utställningen 1923 - provisorisk brunnskål med gipsreliefer	6
Fortsatt arbete med brunnskaret	7
Invigningen av brunnskaret 1927	9
Fortsatt arbete med mittgruppen	9
Gjutningen av mittgruppen.....	10
Brunnskålen förstärks.....	13
Montering av skulpturerna	14
Invigningen 24 september 1931	15
Efterspel	17
Konserveringshistoria.....	18
Annat som Poseidon varit och blir utsatt för.....	20
Myterna om Poseidon.....	21
Bilder till Historisk undersökning	22
Genomgång av källor och arkiv	37
Omtalade personer.....	38

Inledning

Poseidonfontänen från 1920-30-talet av konstnären Carl Milles (1875-1955) är en välkänd siluett i Göteborg och ett monument över sjöfartsstaden. Brunnskaret med den 7 m höga havsguden står på Götaplatsen.

Poseidonskulpturen står i contrapost på en liten upphöjning i brunnskaret och håller en vattensprutande fisk i höger hand och en snäcka i vänster. På huvudet har han en stiliserad mussla som en liten mössa. Kring snäckan som Poseidon står på kryper alger, hummer, krabba, fisk, koraller, snäckor och musslor. Dessa är under vattenlinjen och kommer fram när vattnet i brunnen är lågt eller borta. Brunnskarets reliefer berättar om en värld av havsfigurer med tritoner, najader, havsjungfrur, fiskar och vidunder.

Milles formspråk

Milles var starkt influerad av äldre konst. Antik skulptur, grekisk och romersk var utgångspunkt för flera av hans arbeten och han hämtade inspiration ur de flesta epoker. Hans avsikt var inte att efterlikna men att använda äldre konst som ansats. Han hävdade att lugn var en förutsättning för konstens blomning och att där var den äldre konsten skapad, men efter renässansen hade detta lugn inte funnits och den moderna livsstilen och tidens jäkt i det industrialiserade samhället var av ondo för konsten.¹

Hantverkskunnande och hantering av materialet var också betydelsefullt för Milles, och han såg konstnären som en sorts hantverkare som strävade efter perfektion. Kritik, också självkritik såg han som ytterst hämmande för konstnärlig blomning. Man kan spåra en med åren tilltagande motvilja mot det i alla avseenden korrekta. Fantasi, humor och avvikelser från normer menade han höra till konstnärens rättigheter och vara den krydda som gav liv. Fulländningens tråkighet och perfektionens tristess tog Milles upp i flera brev angående sina verk. Han menade att ett konstverk på något sätt skulle beröra betraktaren – glädje hör också till livet.²

Poseidonskulpturen gav fysisk gestalt åt Milles ”monumentala sinnelag”, drivkraften att inte enbart skapa för nuet utan också för evigheten, och ett försök att sammanbinda det förgångna, nuet och framtiden.³

Carl och hans hustru Olga ägnade decennier åt att skapa Millesgården på Lidingö. Där finns också en version av Poseidon, utan kar, som blickar ut över Värtan. Millesgårdens Poseidon, som är identisk med originalet i Göteborg, är en gåva till Carl Milles på hans 80-års den 23 juni 1955 av svenska folket genom dåvarande regering.⁴

Carl Milles politiska ställningstaganden har under senare år hamnat i fokus och hans skulpturer har diskuterats utifrån den aspekten, eftersom det påstås att han var nazist. Konstvetaren Eva Nodin aktualiserar den svåra frågan om relationen mellan Milles konst och hans ideologi i sin bok från 2005.⁵ Där menar hon att Milles monumentalskulptur gav uttryck

¹ Nodin, E. s 112-116

² Nodin, E. s 115-117

³ Nodin, E. s 157

⁴ Uppgift från Evelina Jansson, intendent Millesgården aug 2010.

⁵ Nodin, E. s 218-220

för idéer och ideal i tiden, men inte för manifesta politiska ställningstaganden. Milles tog ställning i ord men inte i bild. Han var djupt kristen men kritisk till kyrkan som institution. Inställningen till nationalsocialismen var inte entydigt positiv. Han var mycket kritisk på flera punkter, och det gäller speciellt där nazismen kom i uppenbar konflikt med kristendomen, till exempel i fråga om människors värde och inställningen till våld. Men antikommunism, auktoritärt ledarskap, hierarkisk ordning i samhället och krav på rättvisa var inslag i nazismen som inte stod i omedelbar konflikt med kristen tro, och här fann Milles nationalsocialismen mycket tilltalande.

Götaplatsen

Monumentalskulptur är i högsta grad beroende av placering och omgivande miljö för att komma till sin rätt. När Milles inledde sitt arbete men Götaplatsfontänen var platsens grundläggande förutsättningar kända men inte detaljerna. I slutet av 1800-talet kantades stadens nya paradgata Kungsporsavenyn av praktfulla bostadshus, men den hade ingen egentlig avslutning. 1910 gjordes en plan för området och en arkitekttävling utlystes 1916. Göteborg skulle 1921 fira 300-årsjubileum med en utställning och då skulle egentligen Götaplatsen vara iordningställd. Uppdraget att gestalta platsen gick till arkitektkontoret Ares (A. Bjerke, R.O. Swensson, E. Torulf och S. Ericson).⁶

Men först 1923, två år försenat, kunde Göteborg fira jubileum. Då stod det nya Konstmuseet och Konsthallen färdiga, men Stadsteatern och Konserthus dröjde drygt tio år till och var färdiga först 1935. Provisoriska byggnader uppställdes därför vid platsens långsidor till jubileumsutställningen. Milles representerades där som hedersutställare med hela 22 verk såväl utomhus som inne i Konstmuseets skulpturhall. På slutningen mot Minneshallen mitt i utställningens huvudstråk stod två springbrunnar av Milles, Najad och Triton. Dessutom skulle konstnären ha gjort sju stora bronsmedaljonger att fästas över loggians huvudöppningar. Men då utställningen öppnades hade de endast färdigställts i gips. Bronserna blev aldrig gjutna och gipserna togs senare ner. Milles skulle vid detta tillfälle även ha varit färdig med brunnskaret till Götaplatsfontänen. Men eftersom endast grundläggningen av brunnen och den inre skålen var färdig, och inte de gjutna delarna i brons, uppställdes provisoriska reliefer, kallade ”Europas upplevelser” i gips (bild 4).⁷

Skisser, grundläggning och kopparskål

Genom ett beslut i stadsfullmäktige 30 juni 1921 avsatte stadsfullmäktige i enlighet med Charles Felix Lindbergs donationsfond en summa på 80 000 kr för Götaplatsens skulpturala utsmyckning. Kommittén vände sig omedelbart till landets då erkänt främste skulptör Carl Milles med en anmodan om att göra ett förberedande förslag till springbrunn på platsens mitt och grupper på terrasserna framför konstmuseet.⁸

Carl Milles hade under följande år en flitig korrespondens med kapten Henning Bayer som var ledamot i kommittén för Charles Felix Lindbergs donationsfond. Deras kontakt var också av mer privat karaktär.

Arbetet med platsens iordningsställande var igång på hösten 1921 och arbetsledarna ville ha upplysningar om dimensioner och placering för brunnen. Det fanns planer, som Bayer

⁶ Nodin, E. s 150-152

⁷ Nodin, E. s 152-153

⁸ Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1922, H408

nämner i brev till Milles, om att Götaplatsens hela skulpturala utsmyckning så småningom skulle kunna läggas i Milles hand för att skapa något à la Vigeland-fontänen.⁹

20 nov 1921 kom en principskiss från Milles på brevpapper med två skålar (se bild 1).¹⁰ I januari 1922 inriktade sig fonden på att realisera planen i olika etapper och att få färdigt brunnen utan mittgrupp till jubileet i maj 1923. CFL önskade också att Milles skulle göra gipsmodeller till stora grupper framför Konstmuseet färdiga till dess.¹¹

Carl Milles framkom under 1922 med flera olika skisser som granskades av kommittén. Milles bror Evert Milles som var arkitekt erbjöd sig att resa ner till Göteborg med skisser i gips eftersom Carl var sjuk i mars.¹² Brodern tog sig senare under året också an vattenfrågan, strålarnas dimensioner och riktning.¹³

I april 1922 var Milles färdig med ett förslag där mittgruppen var huvudsaken, men arbetade fortfarande med ett till förslag där skålen skulle bli det vackraste. Relieferna och (hästgrupperna? vad han nu syftar på) stod still i arbetet skrev Milles.¹⁴

I juli 1922 var brunnsskålen och hela Götaplatsen under uppbyggnad vilket ses på ett fotografi.¹⁵ En attrapp för mittgruppen var uppställd som liknade ett lejon.

18 augusti 1922 hade Milles en modell färdig på brunn och mittgrupp i storleksordningen 1 m.¹⁶ Hovkonstgjutaren Herman Bergman som hade bronsgjuteri i Stockholm och som tidigare gjutit många av Milles skulpturer, var också redo för att skriva ett kontrakt för gjutning av skålen för 50 000 kr i augusti.¹⁷

27 nov 1922 fick Milles uppdraget att utföra en springbrunn i överensstämmelse med den senaste visade skissen. Kommittén skulle ombesörja grundläggning, trappsteg i sten, trä eller betongstomme till skålen samt rörledningsanordningar. Fontänen borde vara färdig till 8 maj 1923 eller så snart som möjligt därefter. Om den inte blev färdig till maj så påvilade det Milles att anordna ett provisorium för utställningstiden.¹⁸

Mallar till relieferna ställdes upp på Götaplatsen för prövning av konstverkets dimensioner i förhållande till platsen. Det slutliga förslaget i fotografi från Milles gjordes i samråd med arkitektkonsortiet Ares hade som grundläggande princip att platsen med sin stränga arkitektoniska utformning var i behov av ett konstverk med rik och livfull karaktär. Förslaget upptog en skål i brons, höjd över platsytan genom några trappsteg samt rikt och omväxlande smyckad med figurer och ornamentik, samt inuti denna skål några figurer, syftande på havet och sjöfarten. Efter underhandling med Milles om att platsen krävde större mått och därmed högre kostnader för brunnskaret blev överenskommelsen att Milles skulle avlämna den föreslagna brunnsskålen i brons mot en ersättning på 90 000 kr inklusive de redan mottagna 3 000 kr. Grundläggning för brunnen, avloppsledning samt övriga anordningar beräknades kosta 2 500 kr och vattenledningsanläggningen med pumpmaskineri 15 000 kr. Kostnad för den stomme som skulle uppbära brunnsskålen uppskattades till 4-5 000 kr. Sammanlagda kostnad för det föreslagna konstverket uppgick till 118 500 kr.¹⁹

⁹ Brev Bayer till Milles 31 okt 1921. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

¹⁰ Brev 20 nov 1921 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

¹¹ Brev 27 jan 1922 från Bayer till Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

¹² Brev 1 mars och 1922 från Evert till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

¹³ Brev 31 okt 1922 från Evert Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

¹⁴ Brev 8 juni 1922 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

¹⁵ GP 5 mars 2009

¹⁶ Brev från Milles till Bayer 18 aug 1922. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

¹⁷ Telegram 29 aug från H Bergman. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

¹⁸ Brev 27 nov 1922 Bayer till Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

¹⁹ Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1922, H408

Utställningen 1923 - provisorisk brunnskål med gipsreliefer

Men brunnskålen blev inte färdig i brons. Den 30 nov 1922²⁰ skrev Milles till Bayer att det var omöjligt att göra brunnen färdig till utställningen på våren, och att han behövde mer anslag för figurerna. Milles hade 30 m relief att göra och om kostnaden för gjutningen skulle överstiga 50 000 kr så blev det inte mycket över för hans eget arbete, menade han. Han skrev vidare att det hade begärts *"en så rik brunn som möjligt, helst liknande den sort som Perugiabrunnen"*. Han ville inte stå för bronsgjutningen utan ville att kommittén skulle ta hand om denna. Milles hade också beställt en förstoring av den skålmodell som han visat upp som provisorium tills vidare.

Den 18 jan 1923²¹ undrade Bayer om kopparskålen till brunnen kunde utföras omedelbart eftersom denna del av provisoriet skulle bli det dyrbaraste. Milles meddelade²², för att lugna Bayer, att han börjat arbetet med grupperna till stora fontänen och att Herman Bergman väntade en ritning för kopparskålen. Milles²³ skickade snart en skiss med skålen och skrev att det skulle ligga en snäcka, högst 15 cm hög men 170 cm i diameter, på översta planet där brunnen skulle stå (se bild 2).

Den 2 feb 1923²⁴ hade Milles 3 grupper klara till brunnen. Han skrev att han inte ville sända ner formarna till Göteborg utan ville att de skulle styckformas hos honom eftersom gipsavgjutningarna skulle svälla och arbetet endast kunde utföras av honom själv. Han ville ha så många grupper som möjligt klara för att fylla hela brunnen yttersida. Milles uppmanade Bayer att ge order om försiktig uppackning av formarna så ej bitar skulle slås sönder. Avloppet till snäckan visade han i en skiss²⁵ (se bild 3).

Milles skrev den 15 mars 1923 att formarna avgick ensamt från Lidingö *"ej bronserna"*. *"Blomman"* (vilken nu denna var?) överlämnade han till Bergman samma dag för gjutning.²⁶ Byggnadschefen för arbetet på Götaplatsen meddelade samtidigt att alla betonggjutningar var klara och att träarbetena skulle vara klara nästa vecka så att kopparslagarfirman Hammar kunde ta sig an arbetet med kopparskålen. Konstmuseets fasad var färdigt och fri från ställningar och *"ropar högt efter Dina reliefer"* skriver Bayer till Milles 16 mars.²⁷

Den 17 april började Hammar falska ihop kopparskålens olika delar. Den förändrade ritning som Milles skickat en vecka tidigare hade vållat äventyrlig försening. Bayer hoppades att det skulle var färdigt för hopsättandet av gipsdelarna veckan därpå.²⁸ Dessa hade troligtvis inte kommit ännu.

Den 23 april²⁹ meddelade Milles att samtliga reliefer till stora brunnen på Götaplatsen skulle avgå från Stockholm. Han anhöll om att 3 á 4 uppsättare i gips, helst 4 st, skulle hållas redo att sätta upp brunnen under hans man Lindströms ordinationer. Dessutom avgick samtidigt patinerade bronser att uppsättas, troligtvis i annat sammanhang till utställningen.

²⁰ Brev 30 nov 1922 från Milles till Bayer CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

²¹ Brev 18 jan 1923 Bayer till Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

²² Brev 10 feb 1922 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

²³ Brev 22 feb 1923 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

²⁴ Brev 2 feb 1923 Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

²⁵ Brev 27 feb 1923 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

²⁶ Brev 16 mars 1923 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

²⁷ Brev 16 mars 1923 från Bayer till Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

²⁸ Brev 17 april från Bayer till Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

²⁹ Brev 23 april 1923 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

Stora brunnen ska först "*chellaceras, sen oljemålas matt*", skrev Milles 1 maj.³⁰ "*Rådgör med Olga om allt ang. mina saker om det behövs*". Hon kunde också tala vidare med Lindström och Johansson som visste hur allt skulle vara. "*Färgen på brunnen så som 2 Delphines om ... äro i Gtbg*" eller något liknande står det sen i svårtolkad skrift!

I ett brev till Bayer 1 juni³¹ skriver Milles att han gladde sig åt att hans fontäner "*göra sig*". Han hade fått brev från flera som varit nöjda med hans utställning (se bild 4 på det provisoriska brunnskaret från utställningen). Först hade han varit nedstämd av hur hans häst uppfattats av Brunius och Asplund och då inte tänkt visa sig alls på utställningen. Men sedan (Wåhlin o en del konstnärer som Prins Eugen, Johlin, Bjerg ... m fl utom Heidenstam, svårtolkat) "*gladt mig så ... vågar jag väl titta till Eder*". Han hade också fått vackra uttalanden från Berlin och Paris och blivit lite modigare. Han hoppades också att någon av hans brunnar skulle stanna i staden, och helst skulle han vilja att hästen fick en bra plats.

Tydligen var det problem ganska snart efter uppsättandet med att gipsdelar gick sönder och fattades, och delar att lappa ihop med skickades till Lindström. Fragmenten till stora gipsbrunnen avgick 6 juni skrev Milles i ett brev.³²

Den 28 juli 1923 skrev Bayer att brunnen var reparerad och nymålad. För att undvika vidare åverkan hade de varit tvungna att inringa den med pållar och kedjor. Han menar att de snarast måste diskutera att få brunnen färdig i brons. Att lappa och måla gipsen gick ej längre. Underbyggnaden och brunnskaret var permanenta och Götaplatsens smycke kom att verka "*skräpig*". CFL ville därför att brunnen skulle komma upp till hösten. Till våren skulle kommittén kunna ta upp frågan om fullföljandet av Götaplatsens utsmyckning. Bayer hoppades också kunna förvärva någon av Milles andra brunnar, helst alla.³³

Milles fick genom den provisoriska modellen av brunnen möjlighet att pröva sin skapelse och detta ledde att han tillsammans med kommittén fick möjlighet att omarbete brunnskompositionen.³⁴ Det provisoriska karet togs bort efter utställningens slut.³⁵ För att fortsätta med brunnen skrev Milles att han behövde ritningen på den permanenta delen av fontänen i millimeter eftersom de inte följt hans mått.³⁶

Fortsatt arbete med brunnskaret

Efter utställningen 1923 tycktes det inte ske mycket med brunnen på Götaplatsen under de närmsta åren. Uppenbart var Milles mycket upptagen och flitigt anlitad för många uppdrag.

Ett år senare, i juli 1924, skriver Milles upprört i ett röligt brev³⁷ till Bayer hur han mött grosshandlare Henriques med fru av en tillfällighet i Stockholm, "en ohygglig smörja", och efter det hamnat i "misstämning". Henriques frågade när Göteborgsbrunnen skulle bli färdig. Han hoppades att Milles skulle komma med goda saker istället för reliefer med hat, mord o elakhet på. I en fontän ska det vara något glatt med motiv på menade han. Han nämnde också Europa o hennes resa över havet som motiv. Milles svarade att han ej förstod vad Grosshandlaren menade. Grosshandlaren talade också om att de ville ha brunnen färdig snart,

³⁰ Brev 1 maj 1923 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

³¹ Brev 1 juni 1923 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

³² Brev 6 juni 1923 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

³³ Brev 16 juli 1923 från Bayer till Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

³⁴ Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1927, H469

³⁵ GP 25 sept 1931

³⁶ Brev 27 juli 1923 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

³⁷ Brev före 31 juli 1924 från Milles till Bayer som besvaras av Bayer i blå handskrift 31 juli (svårt att läsa) CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

och Milles svarade att det var en ekonomisk fråga för honom. Göteborgarna hade prutat på brunnen från 80 till 40.000 kr för Milles och han måste ta itu med sina andra beställningar först ” ty jag måste leva”. Beträffande mittgruppen så skulle inte pengar finnas förrän om 6 år hade Milles också fått besked om.

Angående brunnen fördröjande så meddelade Milles följande till Bayer ännu ett år senare, i december 1925, att han fått över sig tre stora saker som han väntat på i 20 år, Sture, Gustav Wasa, och Industrimonumentet. Han skriver också att det som gjorde Göteborgsbrunnen fördröjd var Solsångarstatyn och talmustad?brunnen (svårläst), vilkas båda kontrakt föregått brunnen i Göteborg. Göteborgsbrunnen hade genomgått många förändringar i skissformat skriver han. I dessa dagar hade han visat professor Axel Romdahl sista modellen som otvivelaktigt var den bästa. Han lovade att han skulle göra allt för att den skulle komma upp till sommaren 1926.³⁸

I korrespondensen 1926 mellan Henning Beyer från CFLs kommitté och Carl Milles under skriver Milles den 22 januari 1926 att de är ”i full fart med uppbyggandet av brunnen”. ”Den skiss som du bad mig om till mittgrupp är i det närmeste färdig. Frågan är bara den, hur vill du att den skall visas? Den går ej att visa utan hela skålen. Är det ej bäst att vi taga några foton av alltsammans från flera håll eftersom det är för stort att transportera. Annars får jag be herrarna att komma upp eller sända representanter”. Milles var nu säker på sig och ville inte ändra. ”Det kom som en blix och var klart på 3 dagar”, skrev han. Förut hade han famlat och varit missnöjd ibland alldeles förtvivlad. ”Det bästa är när jag glömmer saken helt o hållet, höljer in modellerna. Plötsligt kommer det. Varifrån vet jag ej?”...³⁹

27 januari 1926 skrev Bayer att kommittén väntade på utlovade fotografier av hans senaste förslag av brunnen och ett besök av Milles för att titta på Götaplatsen. Han påminde igen om detta den 3 mars och fick då svar från Milles som skrev att ”det är Solfångaren som hindrar mig från allt”.⁴⁰

I april 1926 godkändes den modellskiss i en tiondels skala som låg till grund för det permanenta karet i brons.⁴¹ Bronsbrunnens mått var bestämda av den inre skålen som sedan länge stått färdig.⁴² Bronsgjutare Bergman tog del av det färdigmodellerade partiet till brunnen, och eftersom stora förändringar hade gjorts så var firman nödsakad att påvisa att bronsgjutningsarbetet väsentligt hade försvårats genom att den utstyrelse som tänkts vid skissens utförande ej hade bibehållits. Gjutningen fördröjades oerhört genom att alla dessa stora, svåråtkomliga intag med djupa profiler och dessutom hade bronsätgången blivit säkerligen en tredjedel mer än beräknat. Merkostnad beräknades till 10 000 kr. De påbörjade arbetet i november och skulle vara färdiga på 8 månader till 1 juli 1927, istället för 12 månader som kontraktet angav.⁴³

I kontraktet mellan Carl Milles och Bergman konstgjuteriaktiebolag står att:
 ”§1 Inre skålen [av brunnen] skall vara klädd med kopparplåt, 1,5 mm tjock. Den bädd på vilken plåtbassängen skall vila, skall av Staden vara ordentligt isolerad innan bassängen därpå ilägges. Cementarbetet utföres av Staden.
 §2 Bronsen skall i legering innehålla på 100 kg koppar, 7 kg tenn och 3 kg zink.”⁴⁴

³⁸ Brev 14 dec 1925 från Milles till Bayer. CFL arkiv. Korrespondens 1915-25.

³⁹ Brev jan 1926 mellan Bayer och Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1925-49.

⁴⁰ Brev jan 1926 mellan Bayer och Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1925-49.

⁴¹ Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1928, H 27; GP 25 sept 1926

⁴² GHST 22 nov 1927

⁴³ Brev 31 okt 1926 från Bergman till Milles. CFL arkiv. Protokoll 1912-1927.

⁴⁴ Kungliga biblioteket; Carl Milles arkiv, kapsel Om statyer, i bokstavsordning.

Och i avtalet mellan kommittén för CFL och Milles även:

*”4. Gjutningen skall utföras med största omsorg samt skålen ciseleras och efter senare överenskommelse patineras.”*⁴⁵

Invigningen av brunnskaret 1927

Brunnskaret invigdes på söndagseftermiddagen den 20 nov 1927. Omkring 5 000 personer var närvarande vid evenemanget och däribland stadsfullmäktige, Lindbergska kommittén, professor Romdahl m fl, och även Carl Milles själv.⁴⁶

Milles var med och var en av de få som visste vad som fanns under presenningarna. Den skulpturala utsmyckningen löpte som en fris längs karets rand. Men det var inte bara en relief i karet men en rundskulptur som gav en starkare reliefverkan skrevs det i tidningen.⁴⁷

Lindbergska kommitténs ordförande grosshandlare W:m Henriques höll tal om den sagoberättande dikt som Milles skapat när han manat fram en förtrollande bild av livet i havets djup med humor och fantasi. Henriques framhöll också att fontänen inte fått sin slutgiltiga form ännu, utan att konstnärens tanke var att livet i djupet skulle krönas och styras av havens behärskare, den väldige Neptunus.⁴⁸ Hovkonstgjutaren Herman Bergman fick också åtnjuta ett varmt erkännande.⁴⁹ Millesbrunnen hade vid invigningen spelande vatten i mitten (se bild 5, relieferna visas i bild 6-10). Kommittén för CFL anhöll efter detta om att stadens vattenledningsverk skulle förvalta springbrunnen.⁵⁰

I den tecknade spalten ”Veckan som gått” stod det:⁵¹

*”I söndags Milles brunnskar blev
befriat från sitt hölje,
och menigheten kring det klev
och såg på Neptunus följe.
Men Neptun själv är inte stöpt,
Fast han av Nachmanson blivit döpt.”*

Fortsatt arbete med mittgruppen

Brunnens mittparti återstod, och efter att brunnen var på plats gjorde Milles tillsammans med kommittén prov på platsen för att utröna hur mittgruppen borde utformas. Konstnärens tanke var vid denna tid att brunnen skulle krönas av en Neptun som skulle ge brunnen dess namn. Han var sedan upptagen med skissarbete mellan 1927 och 1928. Kommittén hemställde om avsättande av medel för mittgruppen en summa på 80 000 kr.⁵²

Den 9 aug 1928 kom Milles med ett slutligt förslag i tiondels storlek på mittgrupp som skulle fullborda anläggningen. Denna prövades med mall på platsen 28 augusti. Denna lösning blev dyrare än tidigare skisser. Utarbetandet av modeller till figurerna beräknades ta 2 år.⁵³

⁴⁵ Kungliga biblioteket; Carl Milles arkiv, kapsel Om statyer, i bokstavsordning.

⁴⁶ GHST 21 nov 1927

⁴⁷ GHST 26 nov 1927 Signatur B. B-m.

⁴⁸ GHST 21 nov 1927

⁴⁹ Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1928, H 27

⁵⁰ Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1927, H469; GP 21 nov 1927

⁵¹ GHST 26 nov 1927 Signatur B. B-m.

⁵² Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1928, H27

⁵³ Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1928, H380; Avtal 29 okt 1928 mellan Bayer och Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1925-49.

2 oktober 1928 skrev kommittén att den försökt utreda kostnaderna för mittgruppen. Bergmans konstgjuteri hade kontaktats angående gjutning och uppsättning för mittfigur (32 000 kr) och 8 mindre figurer (20 000 kr). Men mallprovet talade för att figurerna skulle bli färre och priset var endast en ledning.⁵⁴

Den 29 oktober 1928 undertecknades avtalet mellan Milles och Bayer om att Milles skulle utföra modell i full storlek till mittgrupp för springbrunnen på Götaplatsen samt övervaka gjutnings- och uppsättningsarbeten samt behövlig ciselering och patinering. I arvode och ersättning skulle Milles få 90 000 kr i tre portioner.⁵⁵

De omgivande figurerna var 1930 färdiga för gjutning i brons sedan länge. Gjutningen av mittfiguren från lermodell till gips pågick dock för fullt och Milles hade förklarat sig beredd att avlämna alla gjutmodeller i färdigt skick före 1 november 1930.⁵⁶

Mittgruppen som blev större än först beräknat krävde en förstärkning av underredet till brunnskaret. Vidare krävdes omläggning av vatten och avloppsledningarna. Allt beräknades kosta 35 000 kr varav gjutningen 28 000 kr.⁵⁷

20 sept 1930, den tid då Milles arbetade med gjutmodellen till Neptunen, fanns i GP en annons för Philips lyxmottagare med texten ”Den överglänser allt – Ni hitills hört ----”, och i annonsen en tecknad bild som har stora likheter med Poseidons ryggtavla sedd bakifrån.⁵⁸ Tydligt var det fler än konstnären själv som kände sin modell (bild 12).

Gjutningen av mittgruppen

Flera offerter på gjutning av mittgruppen togs efter hand in av bronsgjutare.

Herman Bergmans konstgjuteri i Stockholm hade den 20 mars 1930 gett ett definitivt kostnadsförslag på 60 000 kr för gjutning av figur på snäcka och 6 mindre figurer i bassängen, röranordningar i bronserna och uppsättning.⁵⁹

Detta pris ändrades den 20 juni till 32 000 kr⁶⁰ då även andra gjutare hade lämnat in offerter. Bergman skrev till Bayer att: ”*sedan Professor Milles nu hunnit så långt med figuren ... att man kan bedöma gjutningen i brons, ville jag tillskriva dig och meddela att utformningen förändrats så att priset ändras. Den nu slutliga figuren är mindre än beräknat var och den allegoriska figuren som var tänkt vid stora figurens fötter bortfaller. Uti fontänbassängen var tänkt 6 st grupper i brons, som nu ändrats till endast 3 stycken grupper. Det var förut även meningen att hela den befintliga bronsfontänen efter professor Milles önskan skulle helt ompatineras. Professor Milles är nu mycket nöjd med patinan som är gjord så att denna ompatinering nu ej blir av. Jag vill därför att efter nu gjord beräkning omskrivna bronser betinga ett pris av kronor 32 000...*”⁶¹ I ett brev 16 juli till Bayer försvarar Bergman sin prisändring ”*Efter vad jag förstod av Professor Romdahl var uppfattningen att jag försökt hugga till det i första anbudet.... Det var inte meningen*”. Han hänvisade igen till att han måste se de riktiga modellerna för att ange ett pris och beklagade missförståndet.⁶²

⁵⁴ Brev till Gbg stad Drätselkammare 2 okt 1928, ej undertecknat. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁵⁵ Avtal 29 okt 1928 mellan Bayer och Milles. CFL arkiv. Korrespondens 1925-49.

⁵⁶ Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1930, H410

⁵⁷ Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1930, H410

⁵⁸ GP 20 sept 1930

⁵⁹ Brev 20 mars 1930 från H Bergman till Milles. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁶⁰ Brev 20 juni ?? från Bergman till CFL. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁶¹ CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁶² Brev från Bergman till Bayer 16 juli 1930. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

Otto Mayers gjuteri i Stockholm lämnade en offert den 7 juni på:⁶³

"- Bronsgjutning och retuschering och patinering av: 1 st Neptun-figur höjd 616 cm från plintens underkant till huvudets överkant 19 000 kr, alternativ opatinerad 18 700 kr.

- 5 st mindre grupper med två figurer, 1 700 kr" ... samt olika priser för variationer i antal och patinering eller ej.

"beträffande ompatineringsfrågan av redan befintlig skål säger professor Milles detta ej vara behövt, varför detta ej offereras. Den patinering som utföres av mig kan jag ej garantera vara samma som på skålen, varför professorn bett mig även offerera opatinerad brons, och skulle han, i händelse mitt anbud tages, ordna detta på annat vis. Likaså torde legeringsfrågan diskuteras..."

O Mayer skrev 14 juni *"Skulle patineringsfrågan önskas så att professorn tillhandahåller patineringspreparaten är jag gärna till tjänst med mitt folk till pris patinerat utförande"*.⁶⁴

Milles förklarade dock för kommittén att Mayer inte kunde verkställa arbetet på ett tillfredsställande sätt.⁶⁵

Hovkonstgjutare Lauritz Rasmussen i Köpenhamn hade under våren 1930 korrespondens med CFL angående betingelserna för bronsgjutningen. Där finns direktiv från CFL angående legeringen *"Bronsmassan skall på 100 kg koppar innehålla 7 kg tenn och 3 kg zink. Bronsena skola levereras på platsen, försedda med inre ledningar. Patinering skall ske efter professorn Milles anvisningar och även gälla ompatineringsfrågan av brunnskarer så att det får samma ton."*⁶⁶

Brunnskar och figurgrupp skulle också ha samma sammansättning: *"i anledning av vad ni däri anfört rörande bronsmassans sammansättning, tillåta vi oss påpeka, att brunnskarer som redan är uppsatt på platsen är gjutet i en massa med den sammansättning som vi i våra brev angivit. Vi förmoda därför, att mittgruppen måste gjutas i samma massa för att också komma att verka lika i färg."*⁶⁷

Lauritz Rasmussen i Köpenhamn gav den 16 juni offert på 28 000 kr för Neptun-figur, 6.15 m hög inberäknat plint, samt tre grupper, gjutna, patinerade med invändiga vattenledningar samt levererade uppställda figurer.⁶⁸

Bergman och Rasmussen hade tidigare konkurrerat om uppdrag, t ex gjutningen av Konserthusfiguren Orfeus, där Bergman gav ett lägre pris.⁶⁹ Men denna gång fick Rasmussens konstgjuteri uppdraget. Den 16 juli fick Bergman brev⁷⁰ om detta och skrev *"Varför i all rimlighetens namn har jag uppehållits med löfte om detta arbete... Detta är för mig och mitt folk ett hårt slag.... Jag har i 35 år arbetat på att få fram en skicklig arbetare i inom yrket.... så bra att från Danmark sänt folk som stått utanför mina portar och lockat mina arbetare till Danmark."* Han skriver också att Rasmussen under kriget var företagsam och ville låna Bergmans gjutare så länge eftersom de inte fick använda metallen för att gjuta åt konstnärer. Bergman väddar slutligen till kommittén att ta del av hans anförande och hoppas att allt hopp inte är ute.

⁶³ Brev 7 juni 1930 till CFL från O Mayer. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁶⁴ Brev 14 juni 1930 från O Mayer till CFL. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁶⁵ Protokoll 18 juni 1930. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁶⁶ Brev 15 maj 1930 från CFL till Rasmussen. CFL: Handlingar rörande konstverk, ordnande av vissa platser mm, 1921-1946 : fv :2

⁶⁷ Brev 26 maj 1930 från CFL till Rasmussen. CFL: Handlingar rörande konstverk, ordnande av vissa platser mm, 1921-1946 : fv :2

⁶⁸ Brev 16 juni 1930 från L Rasmussen till CFL. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁶⁹ Brev 20 juli 1930 från L Bergman till Bayer. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁷⁰ Brev 16 juli 1930 från Bergman till Bayer. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

Lauritz Rasmussen fick uppdraget att gjuta mittgruppen. Den 8 augusti 1930 skrev Rasmussen till Carl Milles och beklagade att kommittén för Charles Felix Lindbergs donationsfond redan hört av sig till honom, och att han fått anbud på gjutningen av Poseidon och tackat ja, trots att varken Milles eller Bergman varit inblandade i beslutet. Han kunde inte dra sig ur uppdraget ens om han velat, eftersom han redan sagt att han kunde göra det, men insåg att det kunde bli socialt komplicerat gentemot Milles och Bergman. Alla inblandade tycktes härefter bestämma sig för att ”skyllo” utgången av upphandlingen på kommittén för att inte stöta sig privat med varandra.

I avtalet mellan CFL och Lauritz Rasmussen 17 september 1931 står:

”§4. Figurerna skola levereras med inre ledningar för vatten och munstycken för vattenstrålning efter anvisningar av professorn Milles. Dessa anordningar skola vara sådana, att vattenflödet kan regleras och att ledningarna utan svårighet kunna rensas.” Och återigen en uppgift om metallen: ”...bronsmassan skall på 100 kg koppar innehålla 7 kg tenn och 3 kg zink.”⁷¹

I ett annat avtal står att [...]: *”Rasmussen ådrager sig att efter [...] Milles’ modeller till mittfigurer för springbrunnen på Götaplatsen i brons leverera en huvudfigur med uppbärande postament, samt tre eller, om kommittén så påfordrar, fem bifigurer ävenledes med tillhörande postament. [...]*

Villkor 2: Bronsen skall innehålla 97 delar koppar, 7 delar tenn och tre delar zink.

Villkor 3: Avgjutningarna skola utföras i allo väl, överarbetade och patinerade, och för framtiden säkert bestående...”⁷²

I en senare avskrift av avtalet står att kommittén 8 november 1930 att uppdrog åt Lauritz Rasmussen att:⁷³

”efter Carl Milles modeller till mittfigurer för springbrunnen i brons leverera en huvudfigur med uppbärande postament samt tre eller, om kommittén så påfordrar, fem bifigurer ävenledes med tillhörande postament, allt fullt färdigt uppsatt på anvisade, av kommittén iordningställda underreden, mot en ersättning av 28 000 kr...”

”1. Modellerna hämtas av Rasmussen hos professor Milles efter tillsägelse av denne och återställas till professor Milles på tid varom överenskommelse dem emellan kan träffas: därvid modellerna ej få vara skadade i vidare mån, än för Rasmussens arbete erfodras.

2. Bronslegeringen fastställs av professor Milles.

3. Avgjutningarna skola utföras i allo väl, överarbetade och patinerade, och för framtiden säkert bestående samt efter anvisningar och under kontroll av professor Milles.

4. Figurerna skola levereras med inre ledningar för vatten och munstycken för vattenstrålning efter anvisningar av professor Milles. Dessa anordningar skola vara sådana, att vattenflödet kan regleras och att ledningarna utan svårighet kunna rensas.

5. Leveransen skall fullgöras till den 30 april 1931...”

Den 27 november provuppställdes mittgruppen i form av underredet till mittgruppen i gips jämte mall av mittfiguren samt tre omgivande grupper i brons. Milles, Rasmussen, Lindberg och flera från kommittén närvarade. Efter vissa jämkningar godkändes uppställningen mot att

⁷¹ CFL: Handlingar rörande konstverk, ordnande av vissa platser mm, 1921-1946 : fv:2

⁷² Kungliga biblioteket; Carl Milles arkiv, kapsel *Om statyer, i bokstavsordning.*

⁷³ Avskrift av Avtal mellan Rasmussen och Lindbergs donationsfond 8 nov 1930

Milles levererade tre fiskgrupper i brons mellan de på prov uppställda omgivande grupperna.⁷⁴

Rasmussen mottog delar för gjutning 9 december 1930 men ej de kompletterande figurerna och arbetet kom genast igång.⁷⁵

Herman Bergman kom den 8 januari 1931 med ett kostnadsförslag på de tre fiskarna som Milles för närvarande hade under arbete i modell.⁷⁶ Men den 19 januari hade Milles rest till utlandet och låtit meddela att han avlämnat två av tre gjutfärdiga modeller i gips av fiskarna till Rasmussen. Milles ansåg att den ena av dessa grupper kunde uppställas tillsvidare i två exemplar med olika inriktningar. Kommittén beslöt då att minska ersättningen till Milles.⁷⁷ Rasmussen skickade sedan ett bud på gjutning av de mottagna modellerna.⁷⁸

Triton m Haj

Najad m Fisk

Najad och Triton

Haj på sjögräs hela höjden 120 cm

2 st Mal på sjögräs hela höjden 126 cm

Men i april meddelade Milles i ett brev till Rasmussen att en tredje fisk avsänts från utlandet vilken mottogs 1 juni.⁷⁹ Detta var troligtvis Havskatt som sist modellerades.

Brunnskålen förstärks

En förstärkning av underbyggnaden för brunnen diskuterades då mittgruppen skulle uppställas. En provisorisk träkonstruktion av ek uppbar kopparskålen och frågan var om den kunde bibehållas vid den permanenta uppbyggnaden.⁸⁰ Undersökningar av konstruktionens bärighet gjordes och brunnskaret befanns skadad av röta.⁸¹ Ritningen till träkonstruktionerna (nr 365:1), varpå kopparskålen vilade, hade tidigare gjorts av Lindbergs Ingenjörbyrå, och grundläggningen av gatu- och vägförvaltningens ritkontor (inget nr "Götaplatsen, Grund till fontän"). Till fundament för den stora mittgruppen föreslog Lindberg enligt skiss ett betongfundament som skulle kläs med ekbrädor på de sidor där koppar eller brons skulle vila på fundamentet. Måtten och infästningsanordning måste först uppges av Milles.⁸²

Anbud för gjutning av betongbjälklag och återläggning av kopparplåten enligt ritningar (no 365:7 dat 18/7 1931) lämnades i juli 1931 av Lindberg och även av Stenborg. I det senare står mer preciserat om gjutningar av specialcement samt slipning och inläggning av erforderliga kivrånlistor, återställande av kopparplåten med behövliga kompletteringar (lödning med slaglod) enl. ritningar med direktiv. Om kopparplåten fick tennlödas istället för slaglödas skulle priset bli mindre. Lindström lämnade också ett anbud med borttagande av ekvirke och kopparbeläggning, formsättning, betonggjutning, och återställande av kopparbeläggning. Kopparbeläggningen pålägges och svetsas står det på ett ställe i anbudet, men koppararbete med "*slaglödning*" är tillfört med bläckpenna på ett annat ställe. M Hammar erbjöd isärtagande av kopparklädsel, jämte infalsning av nytt drivet mellanfält. Han visste hur

⁷⁴ Protokoll 27 nov 1930. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁷⁵ Brev 16 dec 1930 från Rasmussen till CFL. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁷⁶ Brev 8 jan 1931 från Bergman till CFL. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁷⁷ Protokoll 19 jan. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁷⁸ Brev 9 feb från Rasmussen till CFL. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁷⁹ Brev 7 april och 2 juni 1931 från Rasmussen till CFL. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁸⁰ 11 april 1930 Till CFL från ?? CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁸¹ 27 juli protokoll. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁸² 2 aug 1930. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

arbetet skulle utföras för varaktigt bestånd och för att den dubbla drivna klädseln i fontänens innersida icke i onödan skulle söndertrasas vid borttagandet eller åsamka skada i den gjutna konstnärliga delen vid utborrandet av därvid anbrakta skruvar. Arbetet skulle också utföras av samma arbetare som monterade brunnen.⁸³

M. Hammar fick uppdraget att omkläda brunnskaret dels med den gamla kopparklädseln och dels med ny koppar där det behövs, samt tillverka och fastlöda kopparflänsar till bronsfigurerna. Det förtydligades också av kommittén att den nya kopparplåten skulle vara av samma tjocklek som den förut använda och att tätning mot det omgivande bronskaret och mot figurerna i skålen skulle göras på så sätt att det skulle hålla i 2 år.⁸⁴

Betonaktiebolaget Vestra Sverige fick uppdraget att utföra ny underbyggnad till brunnen.⁸⁵ I ett brev från kommittén framhölls *"angelägenheten av att de under arbetet skulle skydda bronskaret så att detta icke på något sätt skadades"*. *"Särskilt patinan är ömtålig"* stod det.⁸⁶

Bild 11 visar en ritning över förstärkningen av brunnskaret från Lindbergs ingenjörbyrå. Vid besiktningen av Lindberg så ansåg han arbetet utfört kontraktsevenligt. Han fann att de utpressade blylisterna under bronskaret samt utrunnen asfalt inte var vållat av Betonbolagets arbeten. Asfaltsarbetet var utfört inuti betongskålen under koppartäckningen och kunde inte ha trängt ut genom bronzen och ner på marken. Betongskålen var utförd helt fri från bronsskålen för att medge temperaturrörelser. Vattenverkets vakt hade dessutom meddelat att han långt tidigare observerat att blylisterna legat ojämnt och varit delvis utpressade.⁸⁷

Montering av skulpturerna

Monteringen började 16 september 1931 under ledning av hovkonstgjutare Rasmussen från Köpenhamn.⁸⁸

I GP stod dagen innan: *"Man skall leda en massa rör genom havsgudens kropp [...] en av montörerna var tvungen att krypa ner i den stora gubben för att koppla in rörsystemet."* Denne montör kom från A.-B. Celsius i Göteborg.⁸⁹

Vid middagstid hade arbetet kommit så långt att det för sig tillverkade huvudet kunde placeras på kroppen och sammanfogas med denna, står det 17 september i GP.⁹⁰ I Ny tid Göteborg publicerade samma dag en bild där statyn saknade huvud och tidningen innehåller en notering om att det skall påmonteras.⁹¹

Byggnadsställningarna störde intrycket av havsguden och det var svårt att ge ett officiellt omdöme om skulpturens verkan i Götaplatsmiljön, men många göteborgare bildade sig redan då privata meningar om verket eftersom det p g a sin storlek inte kunde döljas helt.⁹² Det blev folkvandring till statyn som äntligen kommit på plats, men bakom plank.

⁸³ Anbud 20, 21, 20 och 23 juli från Stenberg, Lindberg, Lindström resp. Hammar. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁸⁴ Brev 17 och 20 aug 1931 mellan Hammar och CFL; 17 nov 1931 protokoll. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁸⁵ 17 nov 1931 protokoll. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁸⁶ Brev 5 aug 1931. CFL arkiv. Protokoll 1928-37

⁸⁷ Brev odaterat till kommittén från Lindberg. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

⁸⁸ GP 17 sept 1931

⁸⁹ GP 15 sept 1931

⁹⁰ GP 17 sept 1931

⁹¹ Ny tid 17 sept 1931

⁹² GP 17 sept 1931

Signaturen B. B-m skriver den 18 sept i GHT en besk kritik av Poseidonskulpturen. Brunnskaret ansåg han ha en humoristisk figursmyckning och frodig humor. *Men "Milles grönmålade kolossalbeläte"* har gjort platsen omöjlig, skriver han. Situationen har blivit både beklaglig och löjlig och en figur i den skalan kan inte få stanna där. Det skulpturala värdet förefaller måttligt. Poseidons huvud med dess uttryck är gott och harmoniserar väl med karets utsmyckning. Men kroppen har stannat i en mycket intetsägande pose och det frodiga hullet företer sig mer påträngande än stimulerande. Han undrar hur misstaget kunnat begås? Och besvarar det med att en konstnär alltid är mer eller mindre excentrisk, i detta fall mer. För Milles har Götaplatsen varit till för brunnen och inte tvärtom. Han tycker också att Milles kan vidstå sitt misstag och bör finna avsättning för konstverket i Amerika.⁹³

Den 19 september kritiserades Poseidon i en artikel i GP. Många tycker att den är för stor. – Han är hemsk så att han skrämmer folk. - Folk kommer för att få sig ett gott skratt som avslutning på kvällen, sa vaktmannen.⁹⁴

Men Poseidon hade redan väckt en hel del protester och gett anledning till uttalande av skilda slag. Somliga förståsigpåare hade uttalat sig att den var en verklig skandal, andra uttryckte sin beundran. Konstmuseets skapare S. Ericsson ville inte uttala sig alls men sa sig ha en klar mening sedan länge. Andra prominenta personer ville heller inte uttala sig ännu. Milles själv var belåten med Poseidon som han karaktäriserade som det bästa han gjort i hela sitt liv.⁹⁵

Ordföranden för den Lindbergiska fonden Axel Romdahl stack inte under stolen med att han helst var befriad från uppgiften att vara värd vid invigningen. Han betonade dock att man måste se saken på lång sikt och sa att: - *Konstverket är nytt och fantastiskt. Den gröna färgen har naturligtvis inte fått ålderns patina över sig och det grinande ansiktet verkar kanske egendomligt, men den dag då Götaplatsen är färdig blir omdömet annorlunda. Man har också intill nu klagat på att Götaplatsen varit för stor, men tack vare Poseidon fylls den upp.*⁹⁶

Skvallret sa att Milles hade regissör Knut Ström i tankarna när han utformade Poseidons anletsdrag vilket Ström besvarade med: - *"En snygg staty måste ha en snygg modell! Men statyn verkar för tung och bred, överkroppen är för massiv mot fatet han står i."*⁹⁷

Inför invigningen hade fontänens mittfigur bytt namn från Neptun (den romerska guden) till Poseidon (den grekiska guden). Det kan spekuleras i varför denna namnförändring skedde. Några förslag som ges i GP 2009 är: Kanske kände Milles att den grekiska guden kändes mer forn och äkta? Kanske vill han undgå förväxling med planeten Neptunus eller dykningsbolaget Neptun.⁹⁸

Invigningen 24 september 1931

Invigningen och avtäckningen av den färdiga skulpturen skedde 24 september 1931 kl 19.30 inför 20 000 åskådare. Carl Milles befann sig utrikes. Men ett telegram sändes på dagen till Milles i Cranbrook i Michigan från Bayer: *"On the Poseidon day the committees homage to the creator"*.⁹⁹

⁹³ GHST 18 sept 1931

⁹⁴ GP 19 september 1931

⁹⁵ GP 19 september 1931

⁹⁶ GP 19 september 1931

⁹⁷ GP 19 september 1931

⁹⁸ GP 5 mars 2009

⁹⁹ Telegram 24 sept 1931 från Bayer till Milles. CFL arkiv. Protokoll 1928-37.

Götaplatsen var på tre sidor omgiven av flammande gasbloss och uppifrån Konstmuseets fönster strålade det vita ljuset från kronorna i hallen. Ungdomen var väl representerad bland åskådarna och gjorde sina reflektioner: - *Den gubben kan väl inte bli avtäckt. Han är alldeles för stor. – Det behövs inte heller, jag har aldrig sett något så otäckt i hela mitt liv,* osv. står det i GP.¹⁰⁰

Septemberhimlen var stålblå och i söder stod fullmånen när musik av en blåsorkester först spelade en marsch och sedan Ossian Nilssons ”Sverige”. Professor Axel Romdahl steg upp i den blågula talarstolen och höll ett energiskt tal och beskrev Poseidons och dess klassiska historik.¹⁰¹ Tack riktades till hovbroncestöper Rasmussen, konsthantverkarnas arbete som i detta fall angavs präglas av hängivenhet och fulländad yrkesskicklighet som borde äras av alla även om meningarna bröt sig om konstnärens verk. Tack riktades också till John Lindberg konstruktör och kontrollant av underredet, betongaktiebolaget Västra Sverige, kopparslagarefirma CM Hammar och värmelednings AB Celsius som skapat brunnens livgivande vattenspel.¹⁰²

Stadsfullmäktiges vice ordförande Silfverstolpe höll stadens och medborgarnas tacktal. ”*Att i sjöfartens stad uppsätta en staty av Poseidon, en av forngrekiska mytologins övergudar och havets härskare, kan inte annat än glädja varje sann göteborgare. Givetvis dröjer det innan statyn komma i sin rätta miljö, det kan ske först när Götaplatsen hunnit slutgiltigt utformats, men redan nu om ett ögonblick, sedan vattnet börjat spela, torde man kunna göra sig en föreställning om huru detta konstverk kommer att ta sig på den blivande Götaplatsen*”. Han anhöll om att ”*vattnet skulle börja spela, till glädje för den menighet som församlat sig, till glädje för nuet och för dem, som efter skola fröjdas vid åsynen av denna Milles mäktiga och stolta skapelse.*”¹⁰³

Det blev en paus och strålkastarna riktades mot konstverket som stod bländande i ljus och så började vattenkonsterna spela. En ny applåd, tyst och försagd. Men vackert var det, det vill ingen förneka skrevs det i GP dagen efter. Folket stod fortfarande still och tittade och undrade utan att riktigt veta vad det skulle tänka. Några beundrade figurens jättelika resning, somliga tyckte att fiskarna och havsjungfruarna var bäst och andra betraktade med förvåning den väldiga skugga som verket kastade på de omgivande husgavlarna.¹⁰⁴

I Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning var texten inte lika negativt laddad som i GP och till försvar för verket och konstnären Milles skrevs att ”*Förvisso har han därvid tänkt ej blott på ögonblickets bifall och kritik men på den framtid som ensamt fäller det avgörande omdömet om ett verk som tillkommit ej för stunden men för sekler.*” Det står också att medlemmar av Lindbergska kommittéen tittade *med välbehag på sitt verk* efter avtäckningen och att hovbronsjutare Rasmussen sågs vandra runt och betrakta verket från alla sidor. Även medlemmar ur stadsfullmäktige stod främst för att se konstverket innan slutligen mängden släpptes fram. Vidare står det att den enkla invigningen var *vacker och uppskattades livligt av folket.*¹⁰⁵

Den berömde konstkritikern Elis Andersson skrev i GP på avtäckningsdagen om de hårda ord och kvickheter som föregått avtäckningen. Det befarades att de stora måtten på bjässen kanske skulle göra honom för stor för skålen och platsen. Men dimensionerna visade sig vara de rätta ansåg han. Han ställde sig sedan den tvistiga frågan om Poseidon var en god

¹⁰⁰ GP 25 sept 1931

¹⁰¹ GP 25 sept 1931

¹⁰² GP 25 sept 1931; GHST 25 sept 1931

¹⁰³ GP 25 sept 1931; GHST 25 sept 1931

¹⁰⁴ GP 25 sept 1931

¹⁰⁵ GHST 25 sept 1931

skulptur. *"Snarvacker är han gudskelov inte. Snarare är han en Marsyas. Han står där väderbiten och ser litet vemodigt-lustig på sina lekkamrater från oceanen ... Hans kroppsprofil från konserthussidan är en smula retfull och fisken går in i konturen och gör honom oformlig"*. Han menar också att skulpturen fodrade vatten omkring sig och om det vore tekniskt möjligt skulle man öka vattnet ur snäckan. Men Poseidonbrunnen beskrevs också av Andersson som ett *originell och fantasieggande, ett glädjestimulerande konstverk, som vi har skäl att var tacksamma för*.¹⁰⁶

Bild 13-19 visar Poseidonfontänen som den såg ut någon gång mellan åren 1931-40.

Efterspel

Efter invigningen diskuterade allmänheten konstverkets skönhet och anständighet.¹⁰⁷ *"Vidrigt, en sån ful gubbe"*. *"Det otäckaste jag sett"* var några av kommentarerna. En dam boende i närheten skrev en insändare i Göteborgs Handels & Sjöfartstidning: *"Att vakna upp, öppna sitt fönster och skåda ut över detta så kallade konstverk är ingen trevlig början på dagen. Nej bort med ushlingen från våra fönster"*.¹⁰⁸

Många förskräcktes vid åsynen av skulpturen och tyckte den var ful, eller för stor. Den borde varit vacker som den klassiska bilden av Poseidon med yvigt skägg. Den ansågs till och med så fruktansvärd att folk med svaga nerver varnades för att gå över Götaplatsen efter mörkrets inbrott.¹⁰⁹ Men tidningen Vidi skrev också (1/10 1931) *"... kanske det enda roliga man nånsin får se på Götaplatsen."*

Milles påtalades snart bland annat för anatomiska oriktigheter, och främst sades det att muskelspelet inte var naturalistiskt. Men Milles menade att perfektion kan leda till tristess. I en artikel 1938 skriver Axel Romdahl att *Poseidon "lider av alltför mänskliga ofullkomligheter i proportioner och modellering"*, men han tillade också att om man någon gång i framtiden skulle försöka ta bort honom, så *"vore det ej osannolikt att menigheten skulle sluta upp till hans försvar. Ty han har humor och han är icke banal"*.¹¹⁰

Men Milles var inte själv helt nöjd med Poseidon - och det var han sällan med sina arbeten. I ett brev¹¹¹ till arkitekten S Ericson 1933 erbjöd han sig att göra en ny Neptun om bara den ekonomiska sidan kunde lösas. Milles såg också efter att skulpturen kommit på plats en del detaljer som tidigare undgått hans öga utan att nämna vilka.

"När jag ensam stod framför min Neptun, en natt då Din stad sof, då mer än någonsin insåg jag felet att arbeta ut en sådan sak i en liten atelier som min och med uselt ljus därtill. Jag blev fullkoml. överraskad av saker i detaljer jag aldrig sett förr. Helst hade jag velat döda mig. Men det skulle ej ha hjälpt. När Orpheus är klar vill jag ej sluta mitt lif förr än en härlig Neptun står i Gtbg."

Men det blev ingen ny Poseidon, och Milles erbjudande om en ny figur tycks vara mest en gest och inte seriöst menat. När Orefeus skulle avtäckas i Stockholm 1936 vändades Milles inför dagen. *"Jag är säker på att min Orpheus ska mördas i vår men jag tror i framtiden det*

¹⁰⁶ GP 25 sept 1931 Es. An

¹⁰⁷ GP 16 sept 1981

¹⁰⁸ Öhnander, Statyer berättar, Tre böcker 2004

¹⁰⁹ Öhnander, Statyer berättar, Tre böcker 2004

¹¹⁰ Nodin, E. s 158

¹¹¹ Nodin, E. s 158-159. Ur Brev från Milles till Ericson 25 mars 1933

var bumeranger som kastades, kommer att kastas, de träffa ej mig utan mördarna". Men Denna skulptur blev inte avrättad av kritikerna som Poseidon blivit.¹¹²

Många av donationsledamöter och myndigheter var också nöjda med Poseidonfontänen och folk vande sig med tiden.¹¹³

Konserveringshistoria

- Januari 1932* Göteborgs vattenledningsverk skriver 19/1 -32 till CFL: *"mot fontänskålen däremot kunde anmärkas, att i dess botten förefanns en del läckor av sådan omfattning att åtgärder [...] böra vidtagas. Den mest betydande läckan observerades vid kopparbulten under den sk 'torsken'. Det observerades även att vid tillfällena då temperaturen i ventilkammaren under skålen är varmare än denna, kondensvatten bildas på dess undre sida, och särskilt genom de vertikala rören i ventilkammarens mitt, nedrinner till dennas golv. Som skålen numera vilar å betongkonstruktion, torde emellertid någon olägenhet härav ej behöva befaras."*¹¹⁴
- 1932?* Läckage vid bultarna reparerat, hoplött med tenn som sedan patinerats med "syra" för att det inte skulle vara så ljust.¹¹⁵
- Juli 1932* Korrespondens från J. Lindbergs ingenjörbyrå till Henning Beyer 22 /7 1932 nämner sättningar i stenläggningen, vilka gjort att blypackningen sjunkit undan *"varför det nu ser slarvigt och bristfälligt ut" [...]* *"mellan blypackning och skifferhällen bör uppfyllas med cementbruk, tillverkad av krossad skiffergneis och cement, som efter bindningen borstas för att få bort cementskivan och få fram en putsyta som liknar stenen."*¹¹⁶
- Juni 1935* Skulpturen tvättas på en bild (se bild 20). Detta kan sammanfalla med ett brev från Rasmussen där han påpekar att den "rost" som uppkommit på statyn kan skuras bort med vatten och mjuk borste, dock försiktigt för att inte skada patinan.¹¹⁷
- 1936* Bultarna som håller samman fotplattan brast efter ett par år och byttes ut mot nya i rostfritt stål, kompletterade med "klammor".¹¹⁸
- 9 juni 1938* Uppmätning av brunnen. *"En spricka på mitten vinkelrätt mot karets botten. Bitarna något förskjutna i förh. till varandra."* (På södra sidan enligt en pil markerad på skissen)¹¹⁹
- 22 april 1965* Poseidon: Kondition god enligt anteckning från Konstmuseets kartotek.¹²⁰
- 22 april 1965* Bassängen: Sprickor i skarvarna på karets ovansida (urspr?). Den nedre av de 3 brottande tritonerna på karets sida mot stadsteatern har 3 mycket tunna sprickor, ur vilka sipprar rostigt vatten.¹²¹

¹¹² Nodin, E. s 158-159

¹¹³ Öhnander, Statyer berättar, Tre böcker 2004

¹¹⁴ CFL: Handlingar rörande konstverk, ordnande av vissa platser mm, 1921-1946 : fv :2

¹¹⁵ CFL: Handlingar rörande konstverk, ordnande av vissa platser mm, 1921-1946 : fv :2

¹¹⁶ CFL: Handlingar rörande konstverk, ordnande av vissa platser mm, 1921-1946 : fv :2

¹¹⁷ CFL: Handlingar rörande konstverk, ordnande av vissa platser mm, 1921-1946 : fv :2

¹¹⁸ CFL: Handlingar rörande konstverk, ordnande av vissa platser mm, 1921-1946 : fv :2

¹¹⁹ Driftsavdelningens originalhandling, Göteborgs vattenreningsverk 312/8

¹²⁰ Min anteckning från Konstmuseets kartotek

¹²¹ Min anteckning från Konstmuseets kartotek

- 7 juli 1976 Poseidon målas röd mellan benen. Färgen tas bort med färgborttagningsmedel av Gatukontoret.¹²²
- Våren 1978 Skadegörelse. Nya strålkastare monteras.¹²³
- Före 1980 Vattenspelet kompletteras med 4 nya vattenstrålar riktade mot Poseidon (se bild 23 jämför med bild 21, 22 från 1935 respektive 1937).
- 9 aug 1981 Poseidons vänstra fot sprängs kl 1.15 på söndagsmorgonen, troligtvis av sprängdeg. Eldskenet vid explosionen lyste upp hela Götaplatsen och folk vaknade av smällen. Ett 25 x 15 cm stort hål revs upp i benet och på baksidan ett 5 cm stort hål. Statyn uppges vara gjuten i 6 mm tjock brons. Arbetet bedöms av Folke Fast på Gatukontoret som svårt att få utfört av lämpliga hantverkare i Sverige. Kopparrören i foten ska skarvas och ankeln lappas med brons. Sprängämnet som använts ska sändas till SKL och hålet i foten skall lagas provisoriskt. Det spekuleras om dådet utförts av Chalmerister, religiösa fanatiker, ungdomar som hittat på busstreck eller systemkritiker.¹²⁴
- 9 sept 1981 Skadad staty vänster ben. Analys av legering utförs av Olof Manner AB 031 870400 som troligtvis visar Poseidons legering: Cu 84.8 Sn 4.4 Pb 0.8 Zn 9.6 Al<0.005 Fe 0.04 Mn < 0.01 Ni <0.01 Si <0.005. Nya bronsplåtar i rödgods (SIS5204 eller 5203) 7 mm tillverkas av GSA gjuterikonsult. Dessa skruvas in i benet och sen slipas kanterna så formen på benet blir som det ursprungliga. Folke Simson sköter patineringen. Reparation och installation av nya rörledningar utförs också (Vår kommentar: förmodligen de befintliga rören i plast).¹²⁵
- 17 sept 1981 50-åringen Poseidon firas av Göteborgs kommun med tal av professor Lars Ågren och utgivandet av häftet "Konst på stan". Åskådare sjöng "ja må han leva" och Föreningen Tradjazz Göteborgs band "Milles vänner" spelade sin specialkomponerade melodi, Poseidon Blues vid tillfället. Men någon i publiken protesterade eftersom statyn borde hyllas den 24 sept som var dagen för avtäckningen.¹²⁶
- 24 sept 1981 Vid 50-årsjubileumet 1981 var hälen reparerad och statyn uppvaktades med tal och musik av Musikkåren Vikingarna. Bengt Öhnander och ett antal personer, bl a ur Gbg fritidsklubb kastade blombuketter i vattnet.¹²⁷
- 1980-tal mitt Vänster biceps på Poseidon lagas efter sprängning enligt utsago från NN vid Park- och naturförvaltningen.¹²⁸
- 2 april 1985 Inkom motion av Ingrid Sjöstrand (fp) om möjligheten att hålla vatten i Poseidonfontänen under hela året (driftstid: 30 april - 1 oktober mellan 08 – 22). Motionen avstyrks med anledning av de höga driftskostnader som måste till för att värma vatten och omgivande markytor. Däremot föreslås

¹²² Tidningsartikel 1976; Gatubolaget, Pärn, foto från 07-07-1976

¹²³ Gatubolaget, Pärn, fotografier med anteckningar från 1978

¹²⁴ GP 11 aug 1981

¹²⁵ Gatubolaget, Pärn, anteckning från 1993; Tidningsartikel okänd.

¹²⁶ GP 18 sept 1981

¹²⁷ Göteborgskuriren 2 okt 1981

¹²⁸ NN anställd vid renhållningen på PoN

att driften utsträcks så långt som möjligt. Möjligheten att ha Poseidon belyst även den tid då vattnet är avstängt skall ses över.¹²⁹

2000-talet

Skötsel av fontänen under de sista åren.¹³⁰ Karet har de sista åren tätats årligen på våren innan vattnet satts igång. Materialet har skiftat (silikon och olika produkter, typ ”vattenspär” för kalkel). Detta har dock haft ringa tätande verkan.

Bassängen töms och tvättas en gång i månaden med högtryckspolning och vattnet i fontänen byts. Rören till skulpturerna i brunnskaret blåses rena vid behov med tryckluft.

Juli 2010

Rören (galvaniserade) till de 4 fristående vattenledarna i bassängen (riktade mot Poseidon) tas bort och pluggas igen pga av upprepad skadegörelse och ständigt skiftande av rör.

Annat som Poseidon varit och blir utsatt för

Poseidonfontänen är en av de mest uppmärksammade skulpturerna i Göteborg. Det sker en livlig aktivitet av allehanda slag runt om fontänen, på skulpturerna och i bassängen. Mängder av turister, skolklasser och andra förbipasserande studerar Milles motiv. Men de sitter också på kanten till brunnen, klättrar på skulpturerna, tappar saker och lämnar spår efter sig i bassängen av diverse slag, och tvättar sig i bassängvattnet. På nätterna sker också aktiviteter vilket Park- och naturförvaltningens personal kan intyga. Bassängen används bl a som toalett. Vattnet i bassängen är därför mycket smutsigt och detta cirkulerar utan rening. Vattnet är på mellan april och september och står torr under vinterhalvåret.

Götaplatsen och Poseidonfontänen är en stor mötesplats där stora skaror av människor samlas till demonstrationer, 1-maj-tal, manifestationer och till konserter för många tusentals åskådare etc. Jänkebilar har som tradition att samlas uppe på Götaplatsen och för att köra en cruising-runda nedför Avenyn i sakta mak.

Bassängen är en badplats för många. Ibland hålls löddrande skum i bassängen bl a av chalmerister. Nollningen på Chalmers är ett annat tillfälle där uppdraget ofta innebär ett dopp. Bad i bassängen sker också av supportrar från klubbar och vinnande nationaliteter efter många sportframgångar i VM, EM och på riksnivå. Folkpartiet i Göteborg firade t ex valframgångarna för alliansen med ett nattligt bad i Poseidon enligt GP 17 sept 2006.

Vid studentfirandet på våren både badar och skålar skrålande studenter i Poseidonfontänen. Mycket glas krossas i bassängen som regelbundet måste sopas bort.

I samband med nollning av höstterminens nya studenter vid Chalmers, har det blivit en tradition att Poseidon byggs in i ölbackar. Byggandet sker med tillstånd från polisen och börjar på natten till 17 augusti. Vid kl 9-tiden på morgonen är den färdigbyggd och då rivs muren ner och Poseidon visar sig för skaran av chalmerister iklädd en vit labrock (se cortègekommitténs bilder på Chalmers hemsida).¹³¹

Poseidon får ofta specialutformade kläder som med mycket möda har tillverkats och några av förvandlingarna som setts är: utklädd till hulken, klädd i shorts, Joakim von Anka badande i

¹²⁹ Gatubolaget, Pärn, ärendeanmälan och begäran om yttrande från Göteborgs kommunstyrelse

¹³⁰ Samtal med Bert Hermansson, Park- och naturförvaltningen som sköter Gbg fontäner sedan ca 5 år tillbaka.

¹³¹ GP 19 sept 2009, tidningsnotis med foto; Muntligt från chalmerister.

skumbad¹³², orange benvärmare, vita chalmersrockar. Poseidon har också fött barn, genom att någon placerade en ministaty mellan benen på honom en natt.

En kväll på restaurang Kometen erkände en student på 1970-talet att han hållt kaliumpermanganat i fontänen så att den sprutade lila vatten. Efter detta så bröt pumpverket samman, troligtvis pga att den starka oxidanten i reaktion med allt organiskt material i vattnet fällt ut brunsten (MnO₂) som beläggning i systemet.

Skulpturen har också många gånger målats i olika kulörter, och vissa delar är speciellt utsatta för detta.

Myterna om Poseidon

Vem var modell till Poseidon?

Se bild 24 och 25.

I Professor Axel Romdahls släkt berättas det att det var Axel som var modellen för Poseidons ansikte - men bara ansiktet. Och visst är likheten slående...

Hört av Clara (Axels brors dotterdotter)

Skvallret sa att Milles hade regissör Knut Ström i tankarna när han utformade Poseidons anletsdrag vilket Ström besvarade vid invigningen 1931 med: - *En snygg staty måste ha en snygg modell!*¹³³

GP 19 september 1931

I Slakten Ström går också berättelsen vidare om hur Knut stått modell för Poseidon.

Hört av en granne till Poseidon

Anständighet.

"Hans kroppsprofil från Konserthussidan är en smula retfull och fisken går in i konturen och gör honom oformlig".

Skrev Elis Andersson i GP 1931

Statyn kallas skämtsamt för *Milles hämnd*. Står man på Konserthusets trappa och tittar på statyn så antar vissa delar rent oanständiga proportioner. Det sägs att stadens borgarkvinnor censurerade den ursprungliga skulpturen eftersom genitalierna var alltför stora och den ansågs för vågad, och konstnären var därför tvungen att göra ändringar... Men Milles gav igen med fisken och ett snett leende hos Poseidon...

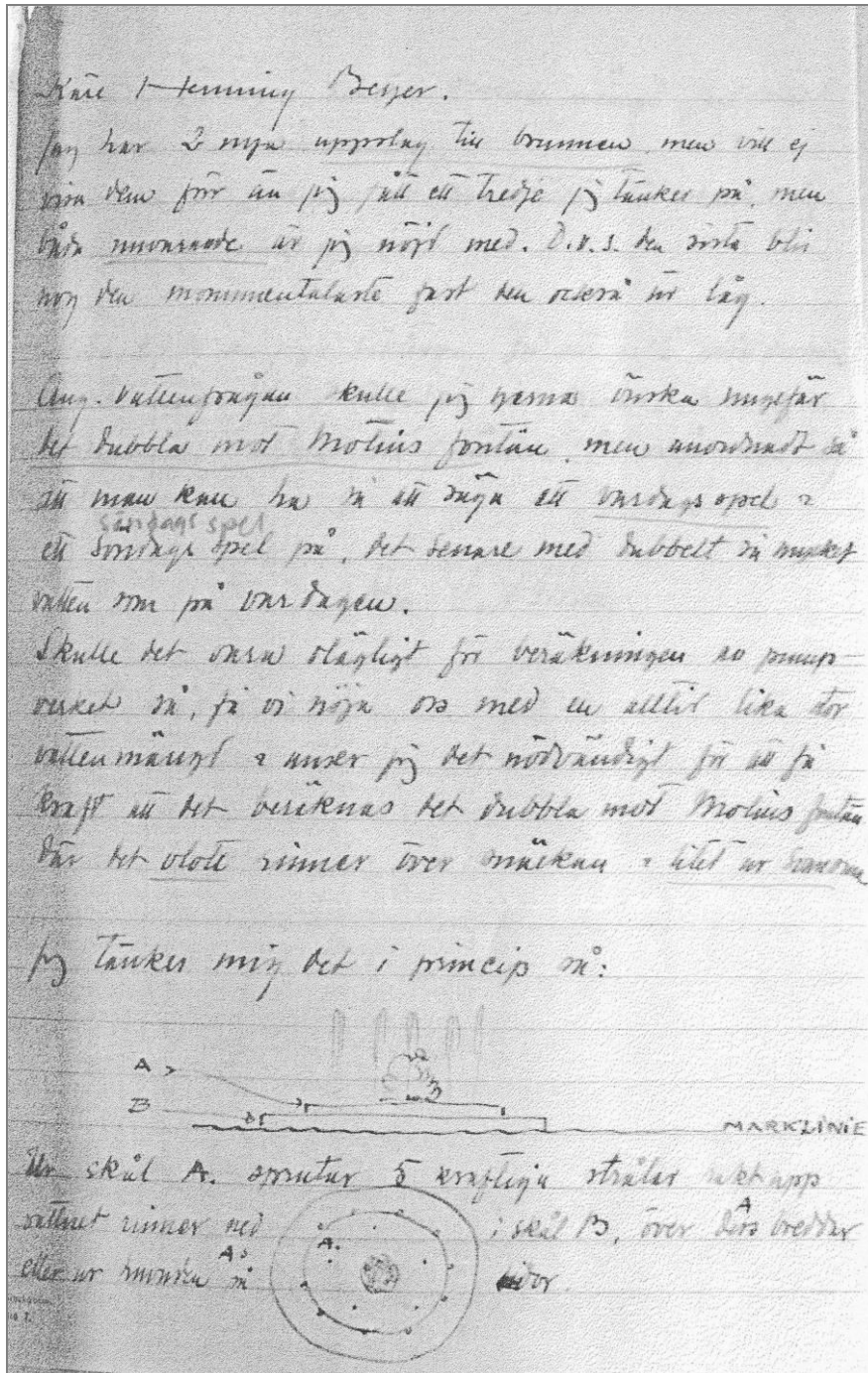
... sägs det...

¹³² GP 25 sept 2009, tidningsnotis med foto

¹³³ GP 19 sept 1931

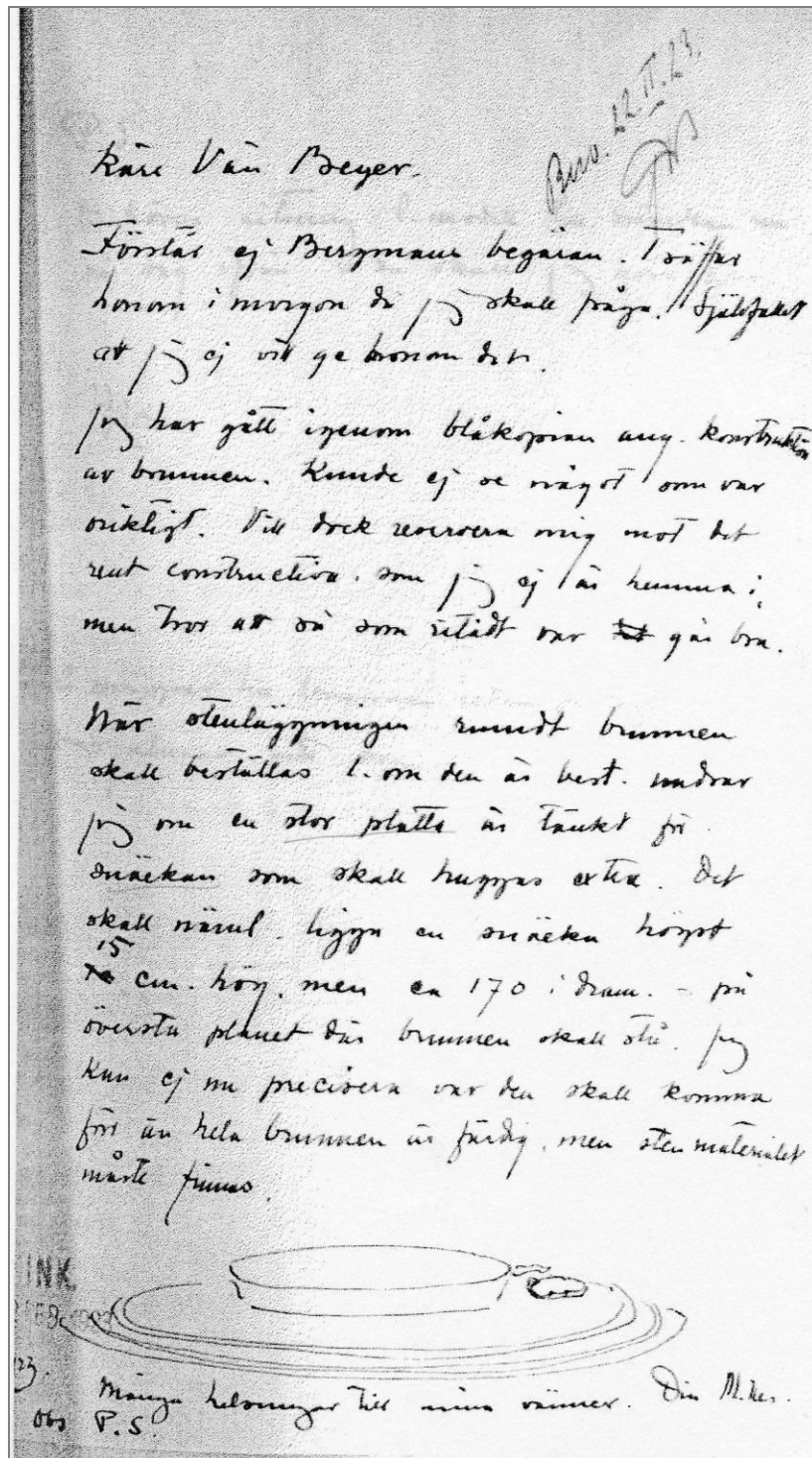
Bilder till Historisk undersökning

Bild 1

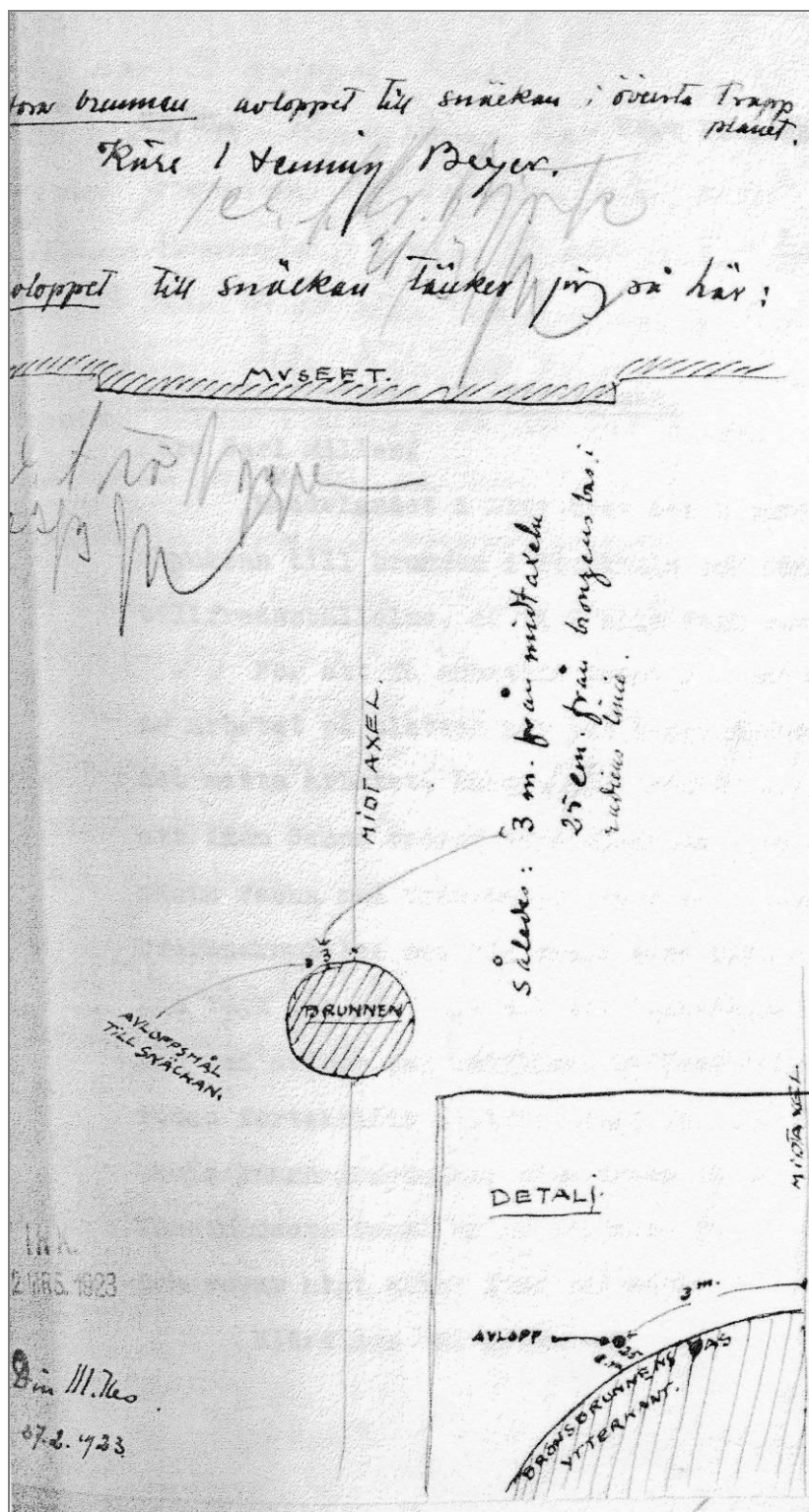
Skiss över Poseidonbrunnen, daterat 20 november 1921.
Hämtat från ett brev skrivet av Carl Milles till Henning Beyer.

Bild 2

Skiss över brunnskaret, daterat 22 februari 1923.
 Hämtat från ett brev skrivet av Carl Milles till Henning Beyer.

Bild 3

Skiss över brunnens avlopp, daterat 27 februari 1923.
 Hämtat från ett brev skrivet av Carl Milles till Henning Beyer.

Bild 4

Fotografi över Götaplatsen med den provisoriska brunnen i gips, schellackerad och patinerad. Jubileumsutställningen 1923. Källa Göteborgs Stadsmuseum.

Bild 5

Fotografi över Götaplatsen och brunnskaret i brons med spelande vatten. Mellan 1927-1929. Källa Göteborgs Stadsmuseum.

Bilder på brunnskaret från 1927-30

Bild 6. Brunnskaret framför Konstmuseet på Götaplatsen. Fotografi från 1927-30. Källa Millesgården.

Bild 7. Haj (detalj av brunnskaret). Fotografi från år 1927-30. Källa Millesgården.

Bild 8. Hajfångst (detalj av brunnskaret). Fotografi från år 1927-30. Källa Millesgården.

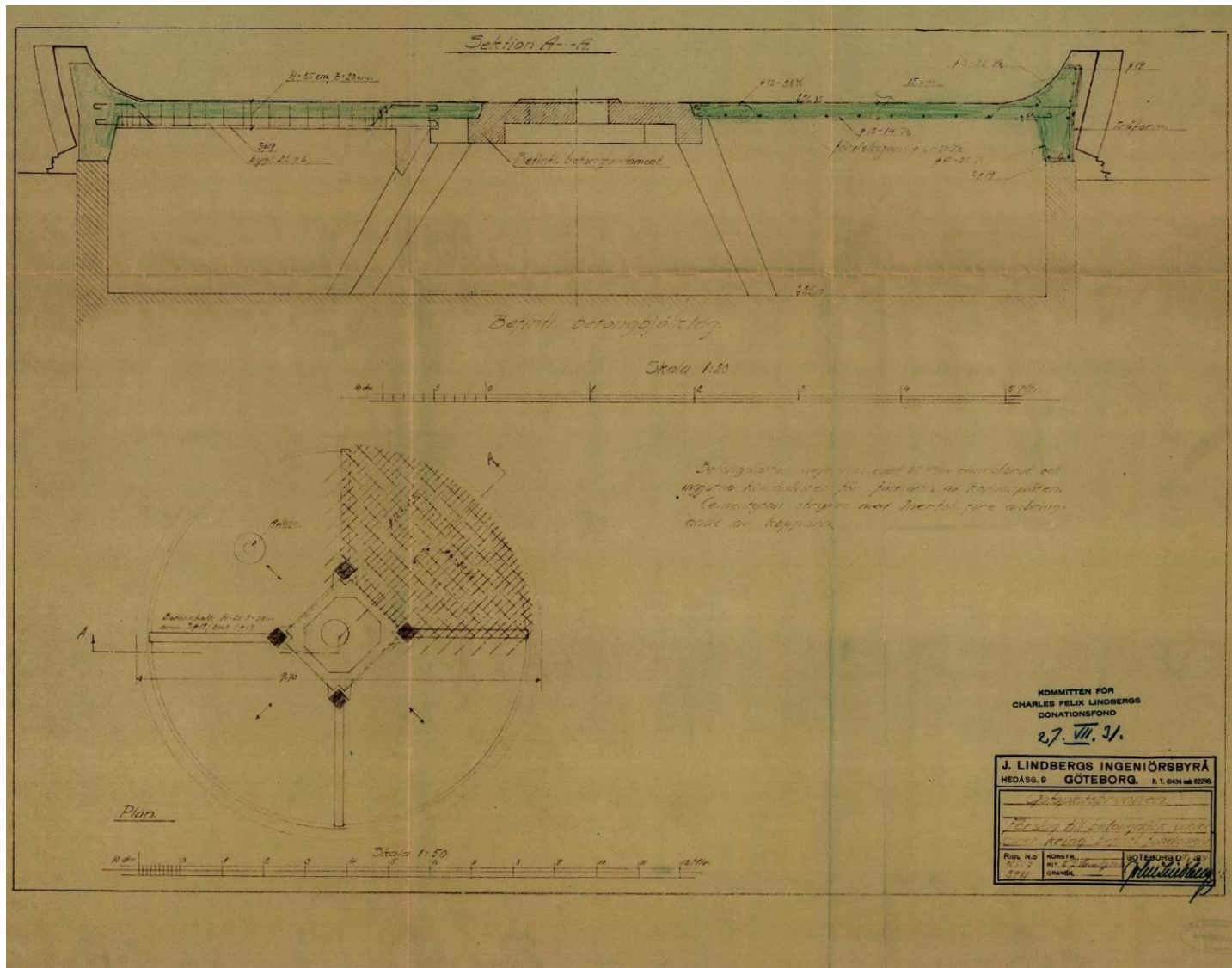

Bild 9. Tritoner (detalj av brunnskaret). Fotografi från år 1927-30. Källa Millesgården.

Bild 10. Små hajar (detalj av brunnskaret). Fotografi från år 1927-30. Källa Millesgården.

Bild 11

Ritning över förstärkningen av brunnskaret inför monteringen av skulpturerna, juli 1930. Källa Göteborgs Stadsarkiv

Bild 12

PHILIPS

**Den överglänsar allt
Ni hittills hört —**

Att lyssna till Philips lyxmottagare 2511 är en upplevelse, även om örat är otränat. Musikens och talets finaste nyanser återgivas mästerligt. Ni kan ej få en bättre radio.

Kom in och hör den eller låt oss demonstrera den hemma hos Er.

A/E FERD. LUNDQUIST & Co.
RADIOAVDELNINGEN

Tel.-anrop: »Ferdinand Lundquist» eller 71970.

Annons publicerad i Göteborgs Posten den 20 september 1930.
Sättet mannen håller i radion är misstänkt likt Poseidons grepp om snäckan.

Bilder på Poseidonbrunnen från 1931-40.

Källa: Rogers, M., "Carl Milles an interpretation of his work", Chicago 1940.

Bild 13. Poseidonbrunnen. Fotografi från 1931-40.

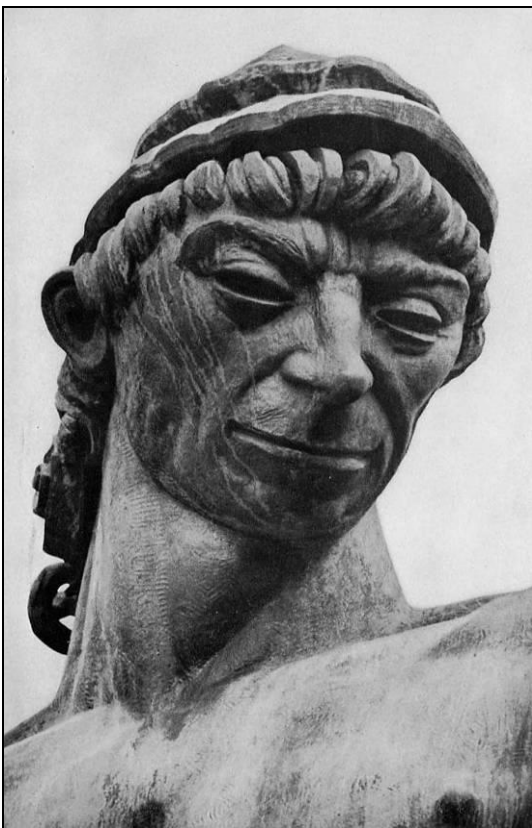

Bild 14. Poseidons ansikte.
Fotografi från 1931-40.

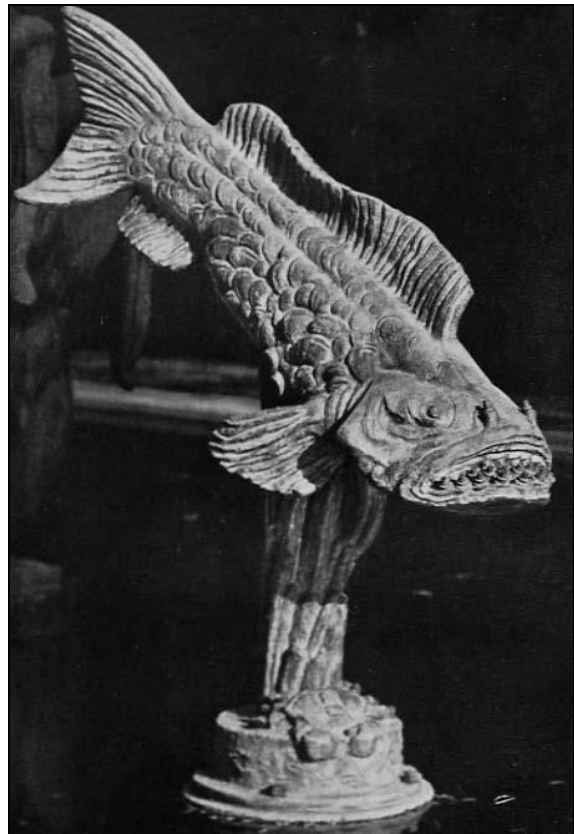

Bild 15. Havskatt.
Fotografi från 1931-40.

Bild 16. Haj (detalj av brunnskaret). Fotografi från 1931-40.

Bild 17. Hajfångst (detalj av brunnskaret). Fotografi från 1931-40.

Bild 18. Tritoner (detalj av brunnskaret). Fotografi från 1931-40.

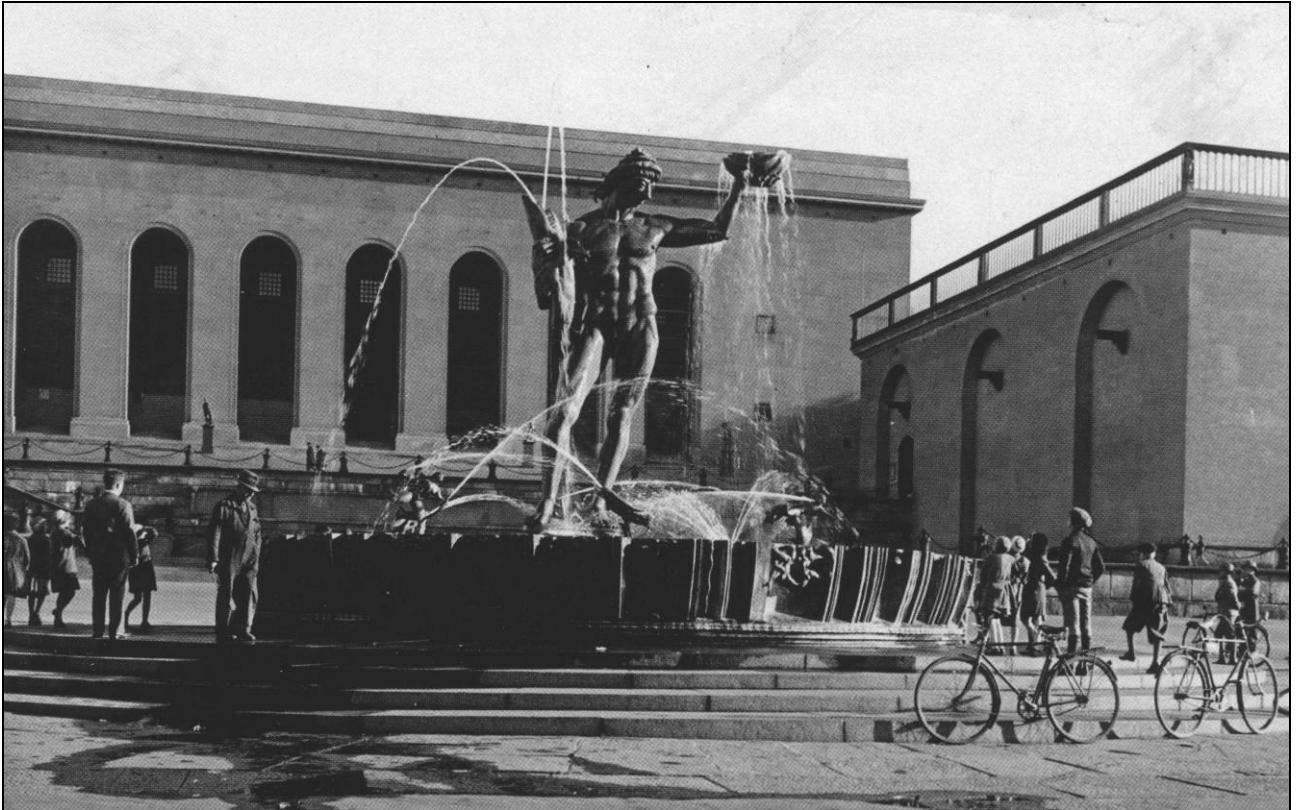

Bild 19. Små hajar (detalj av brunnskaret). Fotografi från 1931-40.

Bild 20

Poseidon tvättas ren från "rost" i juni 1935. Källa Wedel och Claesson "Perspektiv på Göteborg".

Bild 21

Det ursprungliga vattenspelet i Poseidonbrunnen. fotografi från 1935. Källa Göteborgs Stadsmuseum.

Bild 22

GhmR:158:33

Tillhör Göteborgs Stadsmuseum

Det ursprungliga vattenspelet, detalj Havskatt. fotografi från 1937. Källa Göteborgs Stadsmuseum.

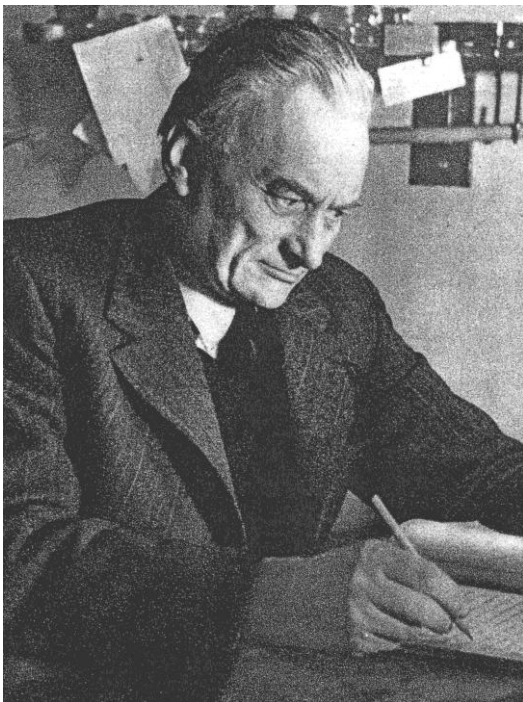
Bild 23

GMA:12424:3

Tillhör Göteborgs Stadsmuseum

Kompletteringar i vattenspelet, fyra nya vattenstrålar riktade mot Poseidon. Fotografi från 1980. Källa Göteborgs Stadsmuseum.

Knut Ström, regissören som antytts vara modell för Poseidon. Källa: Bok.

Axel Romdahl, ordförande i CFL 1931, som också sägs ha varit modell för Poseidon. Källa: Wikipedia.

Genomgång av källor och arkiv

Böcker

Nodin, Eva, "Tusen möjligheters rike. Aspekter av Milles monumentalskulptur", Stockholm 2005.
 Näslund, Erik. "Carl Milles – en biografi", Höganäs 1991
 Rogers, M., "Carl Milles an interpretation of his work", Chicago 1940.
 Wedel, K. och Claesson, P. "Perspektiv på Göteborg", 2009
 Öhnander, "Statyer berättar", Tre böcker 2004

Tidningar

Genomgången:

Göteborgs Posten 1923 7-9 maj
 Göteborgs Posten 1927 15-24 nov
 Göteborgs Posten 1928 25-28 jan
 Göteborgs Posten 1931 17 sept-7 okt
 Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 1927 19-28 nov
 Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 1931 20-30 sept

Använda artiklar:

GHT 21 nov 1927
 GHT 22 nov 1927
 GHT 26 nov 1927
 GP 17 sept 1931
 GHT 18 sept 1931
 GP 19 sept 1931
 GP 25 sept 1931
 GP 25 sept 1931. Konstkritiker Es. An
 GHT 18 sept 1931
 GHT 25 sept 1931
 GP 25 sept 1931. Konstkritiker Es. An
 Tidningsartikel 1976. Ej daterad.
 GP 11 aug 1981
 GP 16 sept 1981
 GP 18 sept 1981
 GP 5 mars 2009
 Göteborgskuriren 2 okt 1981

Arkiv

Konstmuseets kartotek. Min anteckning.
 Gatubolaget, Pärn, anteckning från 1993
 Rapport SVK 2009-09-29, NOK 00356-2009
 Ritning över Götaplatsen. Från Park och Naturförvaltningen, kopia. Original från Driftsavdelningens originalhandling, Göteborgs vattenreningsverk 312/8
 Gatukontorets arkiv, telefonsamtal. Inget material finns där.
 Göteborg Vatten, telefonsamtal. Inget material finns där.
 Köpenhamns Universitetsbibliotek. Samtal. Inget arkiv finns på bronsgjutare Lauritz Rasmussen
 Landsarkivet, telefonsamtal. Inget material finns där.

Göteborgs Stadsmuseums arkiv, foton.
Millesgården, fotografier.

Stadsarkivet, Göteborg

Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1912-1926, Götaplatsen. Stadsarkivet, Göteborg
Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1927-1936, Götaplatsen. Stadsarkivet, Göteborg
Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1937-1941, Götaplatsen. Stadsarkivet, Göteborg
Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1942-1946, Götaplatsen. Stadsarkivet, Göteborg
Göteborgs stadsfullmäktiges handlingar 1952-1960, Götaplatsen. Stadsarkivet, Göteborg
Gatukontorets arkiv. Stadsarkivet, Göteborg

Statyer 1982, ska finnas men finns ej i magasinet

Najadfontäner 1933. Genomgått.

Ny utformning av Götaplatsen 1977

C F Lindbergs arkiv. Stadsarkivet, Göteborg

CFL Donationsfond, protokoll 1912-1927. A1:1. Innehåller protokoll och korrespondens. Skummat.

CFL Donationsfond, protokoll 1928-1937. A1:2. Innehåller protokoll och korrespondens. Undersökt.

Kommittén för CFL donationsfond. Korrespondens 1915-1925. E2:2.

Kommittén för CFL donationsfond. Korrespondens 1925-1949. E2:3

Kommittén CFL: Handlingar rörande konstverk, ordnande av vissa platser mm, 1921-1946: fv :2

HandlingarF4:1, F5:2, F5:8. Ej genomgångna

Det Kongelige bibliotek, Köpenhamn

Inget arkiv finns på hovkonstgjutare Lauritz Rasmussen enligt samtal per telefon

Kungliga biblioteket, Stockholm

Carl Milles arkiv, Kapsel *Om statyer, i bokstavsordning.*

Carl Milles arkiv, Kapsel L 211 3a ; Herman Bergmans brev till Carl Milles

Carl Milles arkiv, Kapsel L 211 3b ; Herman Bergmans brev till Carl Milles

Carl Milles arkiv, Kapsel 211 3a nr 5 ; Lauritz Rasmussens brev till Carl Milles

Omtalade personer

Grosshandlare W:m Henriques. CFL kommittés ordförande 1927.

Kapten Henning Bayer. Ledamot av kommittén för Charles Felix Lindbergs donationsfond.

Professor Axel Romdahl (1880-1951). Konsthistoriker, betydande kulturpersonlighet i Göteborg, ledamot av kommittén för Charles Felix Lindbergs donationsfond och för Röhsska museet. Under Göteborgsutställningen 1923 var han kommissarie. Ordförande i CFL donationsfond 1931.

Hjalmar Wijk CFL kommittén. Svensk politiker och industriman, för Poseidon närmast intressant i egenskap av ledamot av beredningen för ordnande av Götaplatsen och området däromkring 1917-26. Han var också ledamot av kommittén för Charles Felix Lindbergs donationsfond, men endast mellan 1912-18 vilket innebär att han inte satt med där när arbetet med Poseidon pågick.

Hovkonstjutaren Herman Bergmans bronsgjuteri i Stockholm.

Hovkonstjutaren Lauritz Rasmussens bronsgjuteri i Köpenhamn.